

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૭૫/૨૦૨૫

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા.	ના.

=====

સુનીલભાઈ જયંતીલાલ જયસ્વાલ

વિરુદ્ધ

જગદીશકુમાર જયંતીલાલ જયસ્વાલ અને અન્ય

=====

ઉપસ્થિત :

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી એસ પી મજમુદાર (૩૪૫૬)

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી વેદાંત ડી ગાયકવાડ (૧૦૪૪૪)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત

તારીખ: ૦૮/૦૧/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. વાઘોડિયા ખાતેના રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૮૦/૨૦૧૮ ના પ્રતિવાદી નં. ૩ તરફથી નીચેની દાદ માંગતી ભારતનાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાલની પિટિશન દાખલ કરવામાં આવેલ છે:

"૧. એડિશનલ સિવિલ જજ વાઘોડિયા, જિ. વડોદરા દ્વારા સિવિલ પરચુરણ અરજી નં. ૬/૨૦૨૩ માં આંક ૧ હેઠળ પસાર

કરાયેલ તારીખ ૧૮.૦૪.૨૦૨૪ ના હુકમને (અહીં એનેક્ષર-સી ખાતે) રદ કરવા અને બાજુ પર રાખવા સર્ટીઓરારીની રીટ અથવા સર્ટીઓરારીની પ્રકૃતિની રીટ અથવા અન્ય કોઈ યોગ્ય રીટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવાની મહેરબાની કરશો;

૨. હાલની પિટિશનની સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પડતર હોય તે દરમિયાન, એડિશનલ સિવિલ જજ વાઘોડિયા, વડોદરા દ્વારા સિવિલ પરચુરણ અરજી નં. ૬/૨૦૨૪ માં પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૮.૦૪.૨૦૨૪ ના હુકમ પર મનાઈહુકમ ફરમાવવાની મહેરબાની કરશો અને વધુમાં એડિશનલ સિવિલ જજ વાઘોડિયા, જિ. વડોદરા સમક્ષ પડતર રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૮૦/૨૦૧૯ ની કાર્યવાહી પર મનાઈહુકમ ફરમાવવાની મહેરબાની કરશો;

સી. હાલના કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, યોગ્ય અને વ્યાજબી જણાય તેવા અન્ય અને/અથવા વધુ હુકમો પસાર કરવા અરજ;

પ્રશ્નવાળા રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૮૦/૨૦૧૯ માં તેમની મૂળ સ્થિતિ મુજબ પક્ષકારોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવશે."

૨. પક્ષકારોનો રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૮૦/૨૦૧૯ માં તેમની મૂળ સ્થિતિ મુજબ ઉલ્લેખ કરવામાં આવશે.

૩. અરજદાર તરફથી વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ. પી. મજમુદાર સાથે વિદ્વાન વકીલ શ્રી વેદાંત ડી. ગાયકવાડને સાંભળવામાં આવ્યા.

૪. હાલની પિટિશનમાં સંકળાયેલા વિવાદના ઉકેલ માટે, કેટલીક હકીકતો નોંધવી જરૂરી છે જે નીચે મુજબ છે:

૪.૧. અહીંના સામાવાળા નં. ૧ સિવિલ જજ (એસ.ડી.), વાઘોડિયા સમક્ષ પ્રતિવાદી નં. ૩, જે હાલની પિટિશનના અરજદાર છે, તેમની સામે દાખલ કરાયેલ રેગ્યુલર સિવિલ સૂટ નં. ૮૦/૨૦૧૯ ના વાદી થાય છે, જેમાં વાદી, જે તેમના ભાઈ થાય છે, તેમણે દાવાવાળી મિલકતના ભાગલા માટે અરજ કરી હતી

અને તેમના પિતા દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૩, જે હાલની પિટિશનના અરજદાર છે, તેમની તરફેણમાં કરવામાં આવેલ વિલને પણ પડકાર્યું હતું.

૪.૨. દાવો તારીખ ૨૧.૯.૨૦૧૯ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાય છે, અને પ્રતિવાદીઓને સમન્સ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. એનેક્સર એક્સ (પૃષ્ઠ ૪૯-૫૦) પર હાલની પિટિશન સાથે રજૂ કરાયેલ કેસ સ્ટેટસ પરથી જણાય છે કે વાદી તરફથી કોઈ હાજર ન થતાં ૪.૩.૨૦૨૧ ના રોજ દાવો કસૂરના કારણે કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો.

૪.૩. આ હકીકતની જાણ થતાં, વાદીએ ૮.૬.૨૦૨૩ ના રોજ સિવિલ પરચુરણ અરજી નં. ૬/૨૦૨૩ તરીકે વિલંબની અરજી સાથે પુનઃસ્થાપનની અરજી દાખલ કરી હોવાનું જણાય છે. વિલંબની અરજીમાં એવું કથન કરવામાં આવ્યું છે કે દાવો દાખલ કર્યા પછી, વાદી તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિનોદ વસાવાનું અવસાન થયું હતું, અને આ હકીકત વાદીને જાણ ન હતી. બીજું, એવો ઉદ્દેખ કરવામાં આવ્યો હતો કે દાવો દાખલ કર્યા પછી, કોવિડ-૧૯ રોગચાળાએ કોર્ટની સામાન્ય કામગીરી ખોરવી નાખી હતી, જેનાથી વાદીને તેમણે દાખલ કરેલા દાવાની કાર્યવાહી વિશે જાણ થતી અટકી ગઈ. વધુમાં, એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે સંબંધિત કોર્ટ દ્વારા દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યાની વાદીને જાણ ન હતી

અને તેમને કોઈ નોટિસ મળી ન હતી કે સંબંધિત વકીલ દ્વારા જાણ કરવામાં આવી ન હતી. છેલ્લે, એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે કોવિડ-૧૯ ની સ્થિતિને કારણે, વાદી તેમના ઘરની બહાર નીકળતા ન હતા. આ પૃષ્ઠભૂમિ સાથે, દાવો દાખલ કરતી વખતે ૬૦ વર્ષની ઉંમર ધરાવતા વાદી દ્વારા વિલંબની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૪.૪. એમાં કોઈ વિવાદ નથી કે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરાયેલ આવી વિલંબની અરજીનો હાલના અરજદાર સહિત કોઈપણ પ્રતિવાદી દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો ન હતો, જે સિવિલ પરચુરણ અરજી નં. ૬/૨૦૨૩ માં આંક ૧ હેઠળ પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત હુકમમાં નોંધવામાં આવ્યું છે. આમ, અરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનો અને ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટને આત્મસંતોષ થયો કે પૂરતું કારણ હતું જેનાથી વાદી દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો તે દિવસે, એટલે કે ૪.૩.૨૦૨૧ ના રોજ ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ હાજર રહી શક્યા ન હતા અને તેથી પુનઃસ્થાપનની અરજી દાખલ કરવામાં વિલંબને માફ કરવાની માંગ કરતી તેમની અરજીમાં વાદી દ્વારા પૂરતું કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

જ.પ. ઉપરોક્ત અવલોકનો અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધાયેલા સંતોષને ધ્યાનમાં રાખીને, તેણે વાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ વાદગ્રસ્ત અરજી મંજૂર કરી, જેના દ્વારા પુનઃસ્થાપનની અરજી દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કરવામાં આવ્યો. તે જ હુકમ દ્વારા દાવાને તેની ફાઈલ પર પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો.

જ.ક. સિવિલ પરચુરણ અરજી નં. ૬/૨૦૨૩ માં આંક ૧ હેઠળ એડિશનલ સિવિલ જજ, વાઘોડિયા, જિ. વડોદરા દ્વારા પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૮.૪.૨૦૨૪ ના વાદગ્રસ્ત હુકમથી નારાજ અને અસંતુષ્ટ થઈને, પ્રતિવાદી નં. ૩-અરજદારે-ભારતનાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ દાખલ કરાયેલ હાલની પિટિશન દ્વારા તેને પડકાર્યો છે.

અરજદારની રજૂઆત:-

ક. વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ. પી. મજમુદારે, ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી કે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે, વાદી દ્વારા કોઈ પૂરતું કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું ન હોવાની હકીકતનું મૂલ્યાંકન કર્યા વિના, વિલંબની અરજી મંજૂર કરી, અને તેના દ્વારા પ્રશ્નવાળા દાવાને પુનઃસ્થાપિત કર્યો. તેમણે રજૂઆત કરી કે દાવો ૨૧.૯.૨૦૧૯ ના રોજ

દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો અને નોટિસ જારી કર્યા પછી રૂ.૧૧.૨૦૧૯ ના રોજ સુનાવણી માટે હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. જ્યારે વાદી કે તેમના વકીલ હાજર રહ્યા ન હતા, ત્યારે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે કસૂરના કારણે દાવો કાઢી નાખવા સિવાય કોઈ વિકલ્પ ન હતો, જે તારીખ ૪.૩.૨૦૨૧ ના તેના હુકમ દ્વારા યોગ્ય રીતે કરવામાં આવ્યું હતું.

૬.૧. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે વકીલના નામ અંગે એટલે કે વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિનોદ વસાવા અંગે અરજીમાં ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું. વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદારના જણાવ્યા મુજબ, પિટિશનના એનેક્સર એફ ખાતે રજૂ કરાયેલ કેસ સ્ટેટસ દર્શાવે છે કે, દાવા-અરજીની નકલની હકીકતો સાથે જોતા, વાદી દ્વારા એક વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ. જે. મલેકને રોકવામાં આવ્યા હતા, પરંતુ વિદ્વાન વકીલ શ્રી વિનોદ વસાવાનો કોઈ ઉદ્દેશ નથી. તેમણે રજૂઆત કરી કે જ્યારે અરજદાર દ્વારા વિલંબની અરજીમાં આવું ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું, ત્યારે વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે અરજદારની તરફેણમાં સમાનતાની રાહત આપીને તેના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવો જોઈતો ન હતો. તેમણે વધુમાં રજૂઆત કરી કે આવા વકીલ શ્રી વિનોદ વસાવાના મૃત્યુની તારીખ રેકૉર્ડ પર નથી અથવા વાદીની અરજીમાં ચર્ચા કરવામાં આવી નથી.

૬.૨. તેમણે વધુમાં દલીલ કરી કે માત્ર એટલા માટે કે વાદી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ વિલંબની અરજીનો પ્રતિવાદી નં. ૩-અરજદાર દ્વારા વિરોધ કરવામાં આવ્યો ન હતો, ટ્રાયલ કોર્ટ લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૩ ને નજરઅંદાજ કરી શકે નહીં, જેના હેઠળ આવી અરજી સીધી રીતે કાઢી નાખવાપાત્ર છે કારણ કે કોઈ પૂરતું કારણ દર્શાવવામાં આવ્યું ન હતું. પોતાની દલીલને સમર્થન આપવા માટે, તેમણે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૩૭૨૮/૨૦૦૭ માં પસાર કરાયેલ સમસુનીશા બેગમ (ડૉ. નસરુદ્દાહખાન ધાનીયાણીના પત્ની) વિરુદ્ધ વિષ્ણુકુમાર અંબેલાલ પટેલના કેસમાં આ કોર્ટના નીચેના ચુકાદાઓ પર ભારપૂર્વક આધાર રાખ્યો. ફરરા ૩૧, ૩૨ અને ૪૬ નીચે મુજબ રજૂ કરવામાં આવેલ છે:—

"૩૧. આમ, હું એવા નિષ્કર્ષ પર આવવામાં જરાય અચકાતો નથી કે નીચલી કોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલ વિવેકાધિકારને કાયદામાં નિહિત ન હોય તેવા અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં પરિણમતી સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી દૂષિત મનસ્વી અથવા કાલ્પનિક કહી શકાય. આવો કિસ્સો હોવાથી, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ મારા સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાની અને ભૂલ સુધારવાની મારી ફરજ રહેશે. એવું કહેવું કે—હાલના કેસ જેવા

આવા ગંભીર કિસ્સાઓમાં પણ કોર્ટે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં દખલ કરવી જોઈએ નહીં અને હુકમને ખલેલ પહોંચાડવી જોઈએ નહીં, તેવા બેદરકાર પક્ષકારોને પ્રોત્સાહન આપવા સમાન હશે અને તે નીચલી કોર્ટ તરફથી ફરજની ગંભીર ઉપેક્ષા અને સત્તાના દુરુપયોગને નજરઅંદાજ કરવા અને અવગણવા સમાન પણ હશે જેના પરિણામે અન્ય પક્ષકારને ગંભીર અન્યાય થશે.

૩૨. હકીકતમાં, અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની સત્તાઓ હાઈકોર્ટ પર નીચલી કોર્ટો અને ટ્રિબ્યુનલોને તેમની સત્તાની મર્યાદામાં રાખવાની અને એ સુનિશ્ચિત કરવાની ફરજ લાદે છે કે તેઓ આવી કોર્ટો અને ટ્રિબ્યુનલોની રચના કરતા અધિનિયમની વ્યાપકતામાં સત્તાઓ પ્રદાન કરતા કાયદા અનુસાર આવી કોર્ટો અને ટ્રિબ્યુનલો દ્વારા ફરજનું પાલન સુનિશ્ચિત કરતી મર્યાદાઓને ઓળંગે નહીં.

૪૬. ૪૬. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે લિમિટેશન એક્ટના અનુચ્છેદ ૧૨૦ માં દર્શાવ્યા મુજબ દાવા અથવા અપીલના પક્ષકારોમાંથી કોઈ એકના મૃત્યુની તારીખથી ૯૦ દિવસની

સમયમર્યાદા પૂરી થતાં જ, જો આ અંગે અરજી દાખલ કરીને મૃત્યુ પામેલા પક્ષકારના કાનૂની વારસદારો અથવા પ્રતિનિધિઓને બદલવામાં ન આવે, તો કોડ હેઠળ, કોઈપણ ન્યાયિક હુકમ વિના આપમેળે એબેટમેન્ટ (દાવો રદ) થાય છે. વિદ્વાન સિનિયર કાઉન્સેલ શ્રી વકીલના જણાવ્યા મુજબ, હાલના કેસમાં, વાદીનું ૯/૬/૨૦૦૪ ના રોજ અવસાન થયું હતું અને ત્યારબાદ મૂળ વાદીના મૃત્યુની તારીખથી લિમિટેશન એક્ટના અનુચ્છેદ ૧૨૦ હેઠળ નિર્ધારિત ૯૦ દિવસ ૯/૯/૨૦૦૪ ના રોજ પૂરા થયા હતા પરંતુ સામાવાળાઓ દ્વારા કાનૂની વારસદારો તરીકે દાખલ કરવા માટે કોઈ અરજી કરવામાં આવી ન હતી અને તેથી ૯/૯/૨૦૦૪ ના રોજ દાવો આપમેળે રદ થયો હતો. મારે જે પ્રશ્ન વિચારવાનો છે તે એ છે કે શું મૂળ વાદીના કાનૂની વારસદારો તરીકે અહીંના સામાવાળાઓ મૂળ વાદીના સ્થાને દાવામાં પક્ષકાર બન્યા વિના વિલંબ માફીની અરજી સાથે સિવિલ સૂટ પુનઃસ્થાપિત કરવા માટે સિવિલ પ્રોસિજર કોડના ઓર્ડર ૯ નિયમ ૯ હેઠળ અરજી કરવા હકદાર હતા કે કેમ. મૂળ વાદીએ બાનાખતના આધારે કરારના વિશિષ્ટ પાલન માટે સિવિલ સૂટ દાખલ કર્યો હતો. આમ, મૂળ વાદીના અવસાન પર બાનાખત હેઠળ મૂળ વાદીના અધિકારો વારસામાં અથવા સોંપણી દ્વારા સામાવાળાઓની તરફેણમાં

નિહિત થયા. મારો મત છે કે દાવાને રદ થયેલો કહી શકાય નહીં કારણ કે કોઈ પણ દાવાને ન ચલાવવાના કારણે કાઢી નાખવામાં આવ્યો હોય તો તેનું એબેટમેન્ટ થઈ શકે નહીં. હું એ હકીકતને નજરઅંદાજ કરી શકતો નથી કે જ્યારે કસૂરના કારણે દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો ત્યારે મૂળ વાદી જીવિત હતા. તેથી, જે દાવો ન ચલાવવાના કારણે કાઢી નાખવામાં આવ્યો હોય તેને એવા આધારે રદ થયેલો કહી શકાય નહીં કે કાનૂની વારસદારોને સમયમર્યાદાની અંદર દાખલ કરવામાં આવ્યા નથી. સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૪૬ એ વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી વકીલની રજૂઆતનો જવાબ છે, કલમ ૧૪૬ નીચે મુજબ વાંચવામાં આવે છે:—

["૧૪૬. પ્રતિનિધિઓ દ્વારા અથવા તેમની સામે કાર્યવાહી. આ કોડ દ્વારા અથવા અમલમાં હોય તેવા કોઈ પણ કાયદા દ્વારા અન્યથા જોગવાઈ કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, જ્યાં કોઈ પણ વ્યક્તિ દ્વારા અથવા તેની સામે કોઈ કાર્યવાહી થઈ શકે અથવા અરજી થઈ શકે, ત્યાં તેના હેઠળ દાવો કરનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ દ્વારા અથવા તેની સામે કાર્યવાહી થઈ શકશે અથવા અરજી થઈ શકશે.]"

ક.૩. વિદ્વાન વકીલ વધુમાં ૨૦૨૪ એસસીસી ઓનલાઈન એસસી ૩૬૧૨ માં નોંધાયેલ સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન (સી) ડાયરી નં. ૪૮૬૩૬/૨૦૨૪ માં સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ વિરુદ્ધ રામકુમાર ચૌધરીના કેસમાં પસાર કરાયેલ તારીખ ૨૯-૧૧-૨૦૨૪ ના ભારતની નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના ચુકાદા પર આધાર રાખશે.

ક.૪. તેથી, ઉપરોક્ત રજૂઆતોને ધ્યાનમાં રાખીને અને ઉપરોક્ત ચુકાદાઓ પર આધાર રાખીને, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદારે આ કોર્ટને વાદગ્રસ્ત હુકમમાં દખલ કરવા માટે ભારતનાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા વિનંતી કરી. અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા વધુ કોઈ રજૂઆતો કરવામાં આવી ન હતી.

કોર્ટનું વિશ્લેષણ અને કારણો:-

૭. શરૂઆતમાં, નીચેની હકીકતો નોંધવી જરૂરી છે જે પક્ષકારો વચ્ચે નિર્વિવાદ છે:

૭.૧. કાર્યવાહીના પક્ષકારો સગા ભાઈ-બહેન છે. આશરે ૬૦ વર્ષની ઉંમરના વાદીઓએ ભાગલાની માંગ કરતો દાવો દાખલ કર્યો છે અને તેમના પિતા દ્વારા પ્રતિવાદી નં. ૩ ની તરફેણમાં કરવામાં આવેલ વિલને પણ પડકાર્યું છે.

૭.૨. દાવો ૨૧.૯.૨૦૧૯ ના રોજ દાખલ કરવામાં આવ્યો હોવાનું જણાય છે, જેમાં પ્રતિવાદી પર સમન્સ/નોટિસ જારી કરવામાં આવ્યા હતા. પ્રાથમિક દ્રષ્ટિએ, એનેક્સર એફ (પૃષ્ઠ ૪૯-૫૦) પર રજૂ કરાયેલ કેસ સ્ટેટસ પરથી એવું જણાય છે કે ૪.૩.૨૦૨૧ ના રોજ કસૂરના કારણે દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો તે તારીખ સુધી, તે સમન્સ/નોટિસના તબક્કે હતો. આ તબક્કે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદારના ધ્યાનમાં લાવવામાં આવ્યું હતું કે શું પ્રતિવાદીઓને સમન્સ બજવવામાં આવ્યા હતા અને શું તેઓએ દાવામાં જવાબ દાખલ કર્યો હતો. તેમણે નિખાલસપણે જવાબ આપ્યો કે હાલની પિટિશનમાં તે અસરનું કોઈ કથન કરવામાં આવ્યું નથી અને તેમને તે વિશે કોઈ અંગત જાણકારી નથી. ભલે જે હોય તે, એવું જણાય છે કે દાવો પ્રતિવાદી પર સમન્સની બજવણીના તબક્કે હતો.

૭.૩. એમાં પણ કોઈ વિવાદ નથી કે કોવિડ-૧૯ ને કારણે, જે માર્ચ ૨૦૨૦ ની આસપાસ ભારતમાં ફેલાયો હતો, સમગ્ર ભારતમાં કોર્ટોની કાર્યવાહી ખોરવાઈ ગઈ હતી. નિયમિત અથવા વર્ચ્યુઅલ કાર્યવાહી ફરી શરૂ થયા પછી, દાવાની સુનાવણીની આગામી તારીખ વિશે વાદી સહિત કોઈપણ પક્ષકારને કોઈ નવી નોટિસ બજવવામાં આવી હતી કે કેમ તે રેકૉર્ડ પરથી સ્પષ્ટ નથી.

૭.૪. એ સાચું છે કે ૪.૩.૨૦૨૧ ના રોજ દાવો કાઢી નાખતી વખતે, વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટે નોંધ્યું હતું કે દાવા વિશેની સમગ્ર કેસ સ્થિતિ અને માહિતી વાદી દ્વારા ઓનલાઈન જોઈ શકાતી હતી અને દાવો લાંબા સમયથી પડતર હતો અને વાદી મેટરમાં કોઈ રસ દાખવી રહ્યા ન હતા. ઉપરોક્ત પાસાઓને ધ્યાનમાં રાખીને અને સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ (ટૂંકમાં, 'કોડ') ના ઓર્ડર ૯ નિયમ ૩ સાથે વંચાણે લેતા ઓર્ડર ૧૭ નિયમ ૨ નું અવલોકન કરીને, વિજ્ઞાન ટ્રાયલ કોર્ટે ૪.૩.૨૦૨૧ ના રોજ કસૂરના કારણે દાવો કાઢી નાખ્યો.

૭.૫. એ પણ નિર્વિવાદ છે કે જ્યારે વાદી દ્વારા ૮.૬.૨૦૨૩ ના રોજ પુનઃસ્થાપન અને વિલંબની અરજી દાખલ કરવામાં આવી, ત્યારે આવી અરજીની

નકલ પ્રતિવાદીઓને બજવવામાં આવી હતી, જેમણે તેનો વિરોધ ન કરવાનું અથવા કોઈ જવાબ દાખલ ન કરવાનું પસંદ કર્યું હતું. આ હકીકત વાદગ્રસ્ત હુકમમાં વિશેષરૂપે નોંધવામાં આવી છે અને રજૂઆત દરમિયાન વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદાર દ્વારા વિવાદ કરવામાં આવ્યો ન હતો. આમ, જ્યારે મૂળ વાદી દ્વારા દાખલ કરાયેલ વિલંબની અરજી અને પુનઃસ્થાપનની અરજી બિનહરીફ રહી, ત્યારે ટ્રાયલ કોર્ટ પાસે આવી અરજીઓમાં કરવામાં આવેલા નિવેદનોને સાચા અને યોગ્ય માની સ્વીકારવાનું કારણ હતું.

૮. હવે, વિલંબની અરજીમાં દર્શાવેલ વકીલના નામ અંગે અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા કરવામાં આવેલી પ્રથમ દલીલ સાથે કામ પાર પાડવા માટે: એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે વિલંબની અરજીમાં દર્શાવેલ નામ હાલની પિટિશનના રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલ દાવા-અરજી/દાવામાં પ્રતિબિંબિત થશે નહીં. તેમ છતાં, આ તબક્કે, વિલંબની અરજીમાં ઉલ્લેખિત વાદીના વકીલના નામ વિશે ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ હાથ ધરવામાં આવેલ કોઈ જવાબ અને તપાસની ગેરહાજરીમાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદારની આવી રજૂઆતને ધ્યાનમાં લેવી આ કોર્ટ માટે યોગ્ય નથી, જે એવું સૂચવે છે કે મૂળ વાદી દ્વારા ખોટું નિવેદન કરવામાં આવ્યું હતું.

૮.૧. જ્યારે વિલંબની અરજી અને પુનઃસ્થાપનની અરજીની નકલ અરજદાર સહિત પ્રતિવાદીઓને બજવવામાં આવી હતી, ત્યારે તેમની પાસે યોગ્ય જવાબ દાખલ કરીને તેનો વિરોધ કરવાની પૂરતી તક હતી, જેમાં હવે આ કોર્ટ સમક્ષ કરવામાં આવતી રજૂઆતોનો સમાવેશ થાય છે. જો ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષ આમ કરવામાં આવ્યું હોત, તો વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટે યોગ્ય રીતે મુદ્દાને સંબોધિત કરી અને તેનો જવાબ આપી શકી હોત. ભલે જે હોય તે, કોઈ વધુ વિગતોની ગેરહાજરીમાં અને અરજદાર દ્વારા આવી વિલંબની અરજીનો વિરોધ ન થતાં, આ કોર્ટ, ભારતનાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે, આવી રજૂઆતોને તેના દર્શનીય મૂલ્ય પર સ્વીકારવા માંગતી નથી.

૮.૨. અરજદારના વિદ્વાન વકીલની બીજી રજૂઆત અંગે, વકીલના મૃત્યુની તારીખ એ હકીકતના પ્રકાશમાં નજીવી બની જાય છે કે વાદી દ્વારા રોકવામાં આવેલ વકીલનું અવસાન થયું હતું, અને વર્તમાન પિટિશનના રેકૉર્ડ પરથી એ સ્પષ્ટ થશે નહીં કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વાદીને કોઈ નોટિસ બજવવામાં આવી હતી કે કેમ. આ સંબંધિત કોર્ટ તરફથી પ્રક્રિયાગત અનિયમિતતા સમાન છે, જે વાદીની તરફેણમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલ વિવેકાધિકારમાં દખલ કરવા માટેનો આધાર બની શકે નહીં.

૮.૩. આ મુદ્દામાં ઉમેરો કરતા, અરજદારો અથવા આ કોર્ટ સમક્ષ રજૂ કરાયેલ રેકૉર્ડ દ્વારા એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યું નથી કે ભારતમાં કોવિડ-૧૯ રોગચાળો શરૂ થયા પછી અને ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નિયમિત અથવા વર્ચ્યુઅલ રીતે કામગીરી ફરી શરૂ થયા પછી, વાદી સહિત દાવાના તમામ પક્ષકારોને કોઈ નવી નોટિસ બજવવામાં આવી હતી કે કેમ. જો આવું હોય, તો રોગચાળાના સમયગાળા દરમિયાન અને અથવા કોર્ટની કાર્યવાહી ફરી શરૂ થવા પર દાવાની આગામી તારીખો અને પ્રગતિ વિશે માહિતગાર ન હોવાના વાદીના દાવાને માનવાનું દરેક કારણ છે.

૮.૪. એ જણાવવું અસ્થાને નથી કે દાવો ૪.૩.૨૦૨૧ ના રોજ કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો, કોવિડ-૧૯ ના બીજા તબક્કા દરમિયાન, જે તેની ચરમસીમા પર હતો. એ હકીકતની ન્યાયિક નોંધ લઈ શકાય છે કે, સંબંધિત સમયે, લોકોને ઘરની અંદર રહેવાની સલાહ આપવામાં આવી હતી. વાદીની ઉંમર, જે ૨૦૧૯ માં દાવો દાખલ કરતી વખતે ૬૦ વર્ષના હતા, તે પણ એક સુસંગત પરિબળ છે. આ કોર્ટ વિલંબની અરજીમાં વાદીના કથનને તેના દર્શનીય મૂલ્ય પર સ્વીકારવા તરફ વળે છે કે, તેમની ઉંમરને કારણે, પ્રવર્તમાન કોવિડ-૧૯ સ્થિતિને લીધે તેમણે તેમના ઘરની બહાર નીકળવાનું ટાળ્યું હતું.

૮.૫. આ પરિબળો દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો તે દિવસે વાદીની ગેરહાજરી માટે પૂરતું કારણ બનાવે છે. "પૂરતું કારણ" શબ્દનું મૂલ્યાંકન દરેક કેસ મુજબ થવું જોઈએ, કારણ કે કોઈ એકસરખી અને અથવા નિશ્ચિત ફોર્મ્યુલા લાગુ કરી શકાય નહીં. એ સુસ્થાપિત છે કે પક્ષકારોના હકોનું રક્ષણ કરવા માટે પૂરતા કારણને ધ્યાનમાં લેતી વખતે ઉદાર અભિગમ અપનાવવો જોઈએ, જોકે, વિલંબ માફી માંગતા પક્ષકારે દાવા/કાર્યવાહી ચલાવવામાં બેદરકાર ન હોવું જોઈએ. એ પણ સુસ્થાપિત છે કે પક્ષકાર દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી બેદરકારી અથવા વિલંબ કરવાની ચુકિતઓ દ્વારા મુકદ્દમાને લંબાવવામાં આવે તો કોર્ટ દ્વારા છૂટછાટ આપી શકાય નહીં.

૮.૬. હવે, અરજદાર દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલા ચુકાદાઓ તરફ વળીએ તો, તેમાં નક્કી કરાયેલા સિદ્ધાંતો સાથે કોઈ અસંમતિ હોઈ શકે નહીં અને હોવી જોઈએ નહીં જે અન્યથા મને બંધનકર્તા છે. પરંતુ શું આવા ચુકાદાઓનો રેશિયો હાલના કેસની હકીકતોને લાગુ પડશે કે કેમ તે તપાસવાની જરૂર છે. મારા મતે, હાલનો કેસ અલગ પાયા પર ઊભો છે, કારણ કે રેકૉર્ડ સંબંધિત સમયે અને પુનઃસ્થાપનની અરજી દાખલ કરવા સુધી વાદી દ્વારા પોતાનો દાવો ચલાવવામાં કોઈ બેદરકારી, વિલંબ કરવાની ચુકિતઓ અને અથવા શુદ્ધબુદ્ધિના અભાવને દર્શાવતો નથી. તેથી, મારા મતે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદાર દ્વારા તેમની

રજૂઆતોના સમર્થનમાં ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓ હાલના કેસની હકીકતોને લાગુ પડશે નહીં.

૮.૭. કેસના ઉપરોક્ત પાસાને વધુ સારી રીતે સમજવા માટે, અહીં નોંધવું જરૂરી છે કે હાલના કેસમાં, દાવાને કાઢી નાખવાનું કાર્ય કોવિડ-૧૯ ના બીજા તબક્કા દરમિયાન થયું હતું જ્યારે પ્રથમ તબક્કાની સરખામણીમાં મૃત્યુદર નોંધપાત્ર રીતે વધારે હતો. આવી પરિસ્થિતિના સમયે ૬૨ વર્ષની ઉંમર ધરાવતા વાદી પાસે ઘરની બહાર ન આવવા માટે પૂરતા કારણો હશે કારણ કે આવા વરિષ્ઠ નાગરિકની પ્રથમ પ્રાથમિકતા મુકદ્દમા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાને બદલે પોતાના જીવનનું રક્ષણ કરવાની હશે. વધુમાં, કોર્ટની કામગીરી ફરી શરૂ થયા પછી, જો વાદીને કોઈ નોટિસ મળી ન હોય, તો કસૂરના કારણે તેમનો દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો ત્યારે હાજર ન રહેવા બદલ તેમને દોષી ઠેરવી શકાય નહીં. દાવાને કાઢી નાખવાથી લઈને પુનઃસ્થાપનની અરજી દાખલ કરવા સુધીના તેમના વર્તન અને કારણો સંતોષકારક જણાતા પૂરતા કારણો હોવાનું શોધીને વાદીની તરફેણમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવેલ આત્મસંતોષે, વાદગ્રસ્ત અરજીઓ મંજૂર કરી છે. તેથી, આ તમામ હકીકતો/પરિબળો અને સંબંધિત સમયે પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતા, વિલંબ માફ કરીને વાદીની તરફેણમાં ટ્રાયલ કોર્ટે ઉપયોગમાં લીધેલ વિવેકાધિકાર કોઈપણ ગંભીર

ગેરકાયદેસરતા, ભૌતિક અનિયમિતતા અથવા અધિકારક્ષેત્રીય ભૂલથી પીડાતો નથી. ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલ વિવેકાધિકાર ન્યાયી, વાજબી, તેના અધિકારક્ષેત્રની સારી રીતે અંદર છે અને કોઈપણ કલ્પનાથી તેને મનસ્વી કહી શકાય નહીં. ઉપર જણાવ્યા મુજબ, અપીલ કોર્ટ દ્વારા ટ્રાયલ કોર્ટના આવા વિવેકાધિકારમાં હળવાશથી દખલ કરવી જોઈએ નહીં.

૮.૮. આ તબક્કે, ૨૦૨૩ ૧૦ એસસીસી ૫૩૧ માં નોંધાયેલ શિવ રાજ સિંહ (મૃતક) મારફતે કાનૂની વારસદારો અને અન્ય વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયાના કેસમાં ભારતની નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ નીચેના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ લેવો યોગ્ય છે, જેમાં નીચે મુજબ ઠરાવવામાં આવ્યું છે:—

"૨૯. ઉપરોક્ત ચુકાદાઓને ધ્યાનમાં લેતા, તેમાં કોઈ વિવાદ હોઈ શકે નહીં કે આ કોર્ટે એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે દરમિયાનગીરી કરી છે કે માત્ર વિલંબની તકનીકી બાબતોને લીધે શરૂઆતમાં જ ખાનગી પક્ષકારો અને રાજ્યના નક્કર હકોનો પરાજય ન થાય. જોકે, આ ચુકાદાઓ હોવા છતાં, અમે પુનરોચ્ચાર કરીએ છીએ કે વિલંબ માફ કરવો એ કોર્ટો પાસે ઉપલબ્ધ વિવેકાધીન સત્તા હોવાથી, વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ આવશ્યકપણે દર્શાવેલ કારણની

પર્યાપ્તતા અને ખુલાસાની સ્વીકૃતિની માત્રા પર આધારિત હોવો જોઈએ, વિલંબનો સમયગાળો અપ્રસ્તુત છે. કેટલીકવાર, પૂરતા કારણના અભાવે અથવા સ્વીકાર્ય ખુલાસો ન આપવાને કારણે, સૌથી ઓછા સમયગાળાનો વિલંબ પણ માફ ન કરી શકાય તેવો હોઈ શકે છે જ્યારે, અમુક અન્ય કેસોમાં, જો ખુલાસો સંતોષકારક અને સ્વીકાર્ય હોય તો લાંબા સમયગાળાનો વિલંબ માફ કરી શકાય છે. અલબત્ત, કોર્ટોએ 'ખુલાસા' અને 'બહાના' વચ્ચે ભેદ પારખવો જોઈએ. 'ખુલાસો' કોઈને તમામ હકીકતો આપવા અને કોઈ વસ્તુ માટેનું કારણ દર્શાવવા માટે રચાયેલ છે. તે કોઈ ચોક્કસ ઘટનાના સંજોગોને સ્પષ્ટ કરવામાં મદદ કરે છે અને વ્યક્તિને એ દર્શાવવા દે છે કે જે બન્યું છે તે તેનો વાંક નથી, જો ખરેખર તેનો વાંક ન હોય તો. જોકે 'ખુલાસા' ને 'બહાના' થી અલગ પાડવા કાળજી લેવી જોઈએ. જોકે લોકો 'ખુલાસા' અને 'બહાના' ને એક સમાન વસ્તુ તરીકે જુએ છે અને બંને વચ્ચેનો તફાવત શોધવામાં સંઘર્ષ કરે છે, એક તફાવત છે જે, ભલે સૂક્ષ્મ હોય, પરંતુ વાસ્તવિક છે. જ્યારે હુમલો થાય ત્યારે જવાબદારી અને પરિણામોને નકારવા માટે વ્યક્તિ દ્વારા વારંવાર 'બહાનું' આપવામાં આવે છે. તે એક પ્રકારની રક્ષણાત્મક ક્રિયા છે. કોઈ વસ્તુને માત્ર 'બહાનું' કહેવાનો અર્થ એ થશે કે આપવામાં આવેલ ખુલાસો સાચો નથી તેવું માનવામાં આવે

છે. આમ કહીએ તો, એવો કોઈ ફોર્મ્યુલા નથી જે તમામ પરિસ્થિતિઓને સંતોષે અને, તેથી, પૂરતા કારણની હાજરી અથવા ગેરહાજરીના આધારે વિલંબ માફીના દરેક કેસનો નિર્ણય તેની પોતાની હકીકતો પર લેવો પડે છે. આ તબક્કે, અમે માત્ર એ વાતનો અફસોસ કરી શકીએ છીએ કે એવા છુપાયેલા પરિબલો કે જેનો એકમાત્ર એજન્ડા એ સુનિશ્ચિત કરવાનો છે કે યોગ્ય દાવો ન્યાયનિર્ણય માટે ઉચ્ચ કોર્ટો સુધી ન પહોંચે, તેમનાથી જાહેર હિતનું રક્ષણ કરવા માટે લાંબા વિલંબની માફી માટે ખુલાસાઓને બદલે વધુ પડતા બહાનાઓ સ્વીકારવામાં આવે છે.

૩૦. ભલે જે હોય તે, એ ધ્યાનમાં રાખવું અગત્યનું છે કે અમે વિલંબ માફીની અરજી સાંભળી રહ્યા નથી પરંતુ વિલંબ માફીની અરજ મંજૂર કરતા હાઈકોર્ટના વિવેકાધીન હુકમ પર અપીલમાં બેઠા છીએ. પહેલાના કિસ્સામાં, વિલંબ માફ કરવો કે નહીં તે એકમાત્ર પ્રશ્ન હશે જ્યારે પછીના કિસ્સામાં, વિલંબ માફીની અરજ મંજૂર કરવાની તરફેણમાં વિવેકાધિકારનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે કે કેમ તે પ્રશ્ન હશે. કાયદો એકદમ સુસ્થાપિત છે કે "અપીલ કોર્ટ સામાન્ય રીતે નીચલી કોર્ટો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલ

વિવેકાધિકારમાં દખલ કરવી જોઈએ નહીં". જો કોઈ અધિકૃતતાની જરૂર હોય, તો અમે ૨૦૦૩ ૧૦ એસસીસી ૩૯૦ માં મંજુનાથ આનંદપ્પા વિરુદ્ધ તમ્મનસાના ચુકાદાનો લાભદાયી સંદર્ભ લઈ શકીએ છીએ. જેણે ગુજરાત સ્ટીલ ટ્યુબ્સ લિમિટેડ વિરુદ્ધ ગુજરાત સ્ટીલ ટ્યુબ્સ મજદૂર સભા, ૧૯૮૦ ૨ એસસીસી ૫૯૩ ના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો. જ્યાં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે કે "અપીલીય સત્તા ત્યારે દખલ કરતી નથી જ્યારે અપીલ કરાયેલ હુકમ યોગ્ય ન હોય પરંતુ માત્ર ત્યારે જ દખલ કરે છે જ્યારે તે સ્પષ્ટ રીતે ખોટો હોય".

૩૧. આ અપીલમાં પડકારવામાં આવેલ હુકમ તારીખ ૨૧મી ડિસેમ્બર ૨૦૧૧ નો છે. તે એવા સમયે આપવામાં આવ્યો હતો જ્યારે મિસિસ કટીજી (ઉપર મુજબ), રામેગૌડા (ઉપર મુજબ), ચંદ્ર મણિ (ઉપર મુજબ), કે.વી. આયુસમ્મા (ઉપર મુજબ) અને લીપોક એઓ (ઉપર મુજબ) ના ચુકાદાઓ અસ્તિત્વમાં હતા. એવું નથી કે ઉક્ત ચુકાદાઓ હવે અસ્તિત્વમાં નથી, જે કોઈપણ અનુગામી ચુકાદા દ્વારા રદબાતલ થયા હોય. જોકે તાજેતરના ભૂતકાળમાં કેટલાક ચુકાદાઓ આવ્યા છે [સ્ટેટ ઓફ એમ.પી.

વિરુદ્ધ ભેરુલાલ ૧૪ યુનિવર્સિટી ઓફ દિલ્હી (ઉપર મુજબ) સિવાયનો આવો જ એક ચુકાદો છે] જેણે વિલંબ માફી માટે પૂરતા કારણ તરીકે સમયસર અપીલ રજૂ કરવામાં સરકારી સુસ્તી, ધીમાશ અને આગસને સ્વીકારી નથી, તેમ છતાં, હાઈકોર્ટ દ્વારા વિવેકાધિકારના ઉપયોગને ઉપર જણાવેલ ચુકાદાઓમાં વર્ણવેલ ઉદાર અને ન્યાયલક્ષી અભિગમની એરણ પર ચકાસવો પડશે. અમને જણાય છે કે હાલના કેસમાં હાઈકોર્ટે તેના હુકમના સમર્થનમાં નીચેના કારણો આપ્યા છે:

એ. સમયમર્યાદાનો કાયદો જાહેર નીતિ પર આધારિત હતો, અને પક્ષકાર તરફથી કોઈ ક્ષતિ, તેના પોતાનામાં, વિલંબ માફીને નકારવા માટે પૂરતી નથી કારણ કે તેનાથી ન્યાયમાં નિષ્ફળતા થઈ શકે છે.

બી. પૂરતું કારણ દર્શાવતો શબ્દ કોર્ટેને વાસ્તવિક ન્યાય કરવા માટે પૂરતો લવચીક છે. વધુમાં, જ્યારે વાસ્તવિક ન્યાય અને તકનીકી બાબતો એકબીજાની સામે હોય, ત્યારે પ્રથમનું વર્ચસ્વ રહેશે.

સી. વિલંબ માટે દર્શાવેલ કારણની પર્યાપ્તતા પર વિચાર કરવાનું કામ કોર્ટોનું છે, અને આવી બાબતોમાં વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે જો વિલંબ યોગ્ય રીતે સમજાવવામાં આવ્યો હોય તો વિલંબની લંબાઈ હંમેશા નિર્ણાયક હોતી નથી. વધુમાં, વિલંબ માફીની આવી અરજીઓનો નિર્ણય કરતી વખતે દાવાના ગુણદોષ પણ ધ્યાનમાં લેવાના હતા.

ડી. વધુમાં, અસાધારણ ન સમજાવેલ વિલંબ અને સમજાવેલ વિલંબ વચ્ચે તફાવત હોવો જોઈએ, જ્યાં હાલના કેસમાં, પ્રથમ સામાવાળાએ સરકારી કર્મચારીઓ અને રેફરન્સ કોર્ટ સમક્ષના રેકૉર્ડ પરના સરકારી વકીલની બેદરકારીને કારણે વિલંબને પૂરતી રીતે સમજાવ્યો હતો.

ઈ. બેદરકારી માટે જવાબદાર અધિકારીએ ભોગવવું પડશે અને રાજ્ય મારફતે જાહેર હિતે નહીં. હાઈકોર્ટ વ્યવહારિક દૃષ્ટિકોણ લેવા

તરફ વળે છે કારણ કે તેમાંની બેદરકારી સંવેદનહીનતાની હદ સુધી ન હતી.

૩૨. આ કારણો જોતાં, અમે એવું માનતા નથી કે હાઈકોર્ટ દ્વારા મનસ્વી રીતે વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. પડકાર હેઠળના હુકમને દખલગીરીને પાત્ર બનાવવા માટે સ્પષ્ટપણે ખોટો હુકમ હોવો જરૂરી હતો, જે તે નથી."

૮.૯. તેવી જ રીતે, ૧૯૯૮ (૭) એસસીસી ૧૨૩ માં નોંધાયેલ એન બાલકૃષ્ણન વિરુદ્ધ એમ કૃષ્ણમૂર્તિના કેસમાં, ભારતની નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:—

"૯. એ સ્વયંસ્પષ્ટ છે કે વિલંબ માફી એ કોર્ટના વિવેકાધિકારની બાબત છે. લિમિટેશન એક્ટની કલમ ૫ એવું નથી કહેતી કે જો વિલંબ ચોક્કસ મર્યાદામાં હોય તો જ આવા વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરી શકાય છે. વિલંબની લંબાઈ કોઈ બાબત નથી, ખુલાસાની સ્વીકૃતિ એ એકમાત્ર માપદંડ છે. કેટલીકવાર સ્વીકાર્ય

ખુલાસાના અભાવે સૌથી ઓછા સમયગાળાનો વિલંબ માફ ન કરી શકાય તેવો હોઈ શકે છે જ્યારે અમુક અન્ય કેસોમાં ઘણા લાંબા સમયગાળાનો વિલંબ માફ કરી શકાય છે કારણ કે તેનો ખુલાસો સંતોષકારક હોય છે. એકવાર કોર્ટ ખુલાસાને પૂરતો સ્વીકારે તે વિવેકાધિકારના હકારાત્મક ઉપયોગનું પરિણામ છે અને સામાન્ય રીતે ઉપલી કોર્ટે આવા તારણમાં દખલ ન કરવી જોઈએ, રીવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રમાં તો બિલકુલ નહીં, સિવાય કે વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ સંપૂર્ણપણે અસમર્થનીય આધારો પર અથવા મનસ્વી અથવા વિપરીત રીતે કરવામાં આવ્યો હોય. પરંતુ જ્યારે પ્રથમ કોર્ટ વિલંબ માફ કરવાનો ઈનકાર કરે ત્યારે બાબત અલગ હોય છે. આવા કિસ્સાઓમાં, ઉપલી કોર્ટ વિલંબ માટે દર્શાવેલ કારણ પર નવેસરથી વિચાર કરવા માટે મુક્ત રહેશે અને આવી ઉપલી કોર્ટ માટે નીચલી કોર્ટના નિષ્કર્ષથી બંધાયેલા વિના પોતાના તારણ પર આવવું ખુલ્લું છે."

૯. ઉપર મુજબ અવલોકન કર્યા પછી, જે અસાધારણ હકીકતો અને સંજોગો હેઠળ દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો હતો, અને ઉપર સંદર્ભિત અને નોંધ્યા મુજબના અન્ય પરિબલોને ધ્યાનમાં રાખીને, તેમજ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા વિલંબ

માફીની અરજી મંજૂર કરવા સામે અપીલ કોર્ટ દ્વારા દખલગીરીના અવકાશના સંબંધમાં ભારતની નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉક્ત ચુકાદાઓના રેશિયોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટ પુનઃસ્થાપનની અરજી દાખલ કરવામાં થયેલા વિલંબને માફ કરતી વખતે તેમજ પ્રશ્નવાળા દાવાને પુનઃસ્થાપિત કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ વાજબી અને સમાનતાવાળા હુકમમાં દખલ કરવા માંગતી નથી.

૧૦. અહીં એ નોંધવું પણ જરૂરી રહેશે કે, દાવાને તેની ફાઈલ પર પુનઃસ્થાપિત કરીને, જે ખૂબ જ પ્રારંભિક તબક્કે છે, પ્રતિવાદીઓને કોઈ નુકસાન થયું હોય તેવું જણાતું નથી. જ્યારે આ કોર્ટે આ હકીકત વિદ્વાન વકીલ શ્રી મજમુદારના ધ્યાનમાં લાવી, અને પૂછ્યું કે શું દાવો કાઢી નાખવામાં આવ્યો તે સમયગાળા દરમિયાન, પ્રશ્નવાળી દાવાવાળી મિલકત અંગે કોઈ હક ઊભો થયો હતો, ત્યારે તેમણે નિખાલસપણે જવાબ આપ્યો કે આવી કોઈ ઘટના બની નથી.

૧૧. જો આવું હોય તો, આ કોર્ટના મતે, જ્યારે પક્ષકારો, ખાસ કરીને પરિવારના સભ્યો વચ્ચે કોઈપણ મિલકતની બાબતોનો ન્યાયનિર્ણય કરવાનો હોય, ત્યારે આવી પ્રકારની અરજી દાખલ કરવામાં થયેલા વિલંબ અંગે કોર્ટ દ્વારા અતિતકનીકી અભિંગમ અપનાવવો જોઈએ નહીં, જોકે તે ઈરાદાપૂર્વકનો ન હોવો

જોઈએ. આ ખાસ કરીને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને સાચું છે કે વાદી તેમની પૈતૃક મિલકતના ભાગલાની માંગ કરી રહ્યા છે, જોકે પ્રતિવાદી નં. ૩ ની તરફેણમાં તેમના પિતા દ્વારા કરવામાં આવેલ વિલના વધારાના પડકાર સાથે.

૧૨. છેલ્લે, ભારતનાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ કોર્ટની મર્યાદા યાદ કરવી જરૂરી છે. ૨૦૧૩ (૯) એસ.સી.સી. ૩૭૪ માં નોંધાયેલ સમીર સુરેશ ગુપ્તા પાવર ઓફ એટર્ની મારફતે વિરુદ્ધ રાહુલ કુમાર અગ્રવાલના કેસમાં ભારતની નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ચુકાદા પર આધાર રાખવો લાભદાયી છે, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન કરીને ઠરાવવામાં આવ્યું છે:

"[૬] અમારા મતે, વાદગ્રસ્ત હુકમ રદ કરવાપાત્ર છે કારણ કે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રીટ પિટિશનનો નિર્ણય કરતી વખતે વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓની અવગણના કરવામાં આવી હતી. આ કોર્ટની બે ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચ દ્વારા સૂર્ય દેવ રાય વિરુદ્ધ રામ ચંદર રાય અને અન્ય, ૨૦૦૩ ૬ એસ.સી.સી. ૬૭૫ ના કેસમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા તે અનુચ્છેદ હેઠળ સત્તાના ઉપયોગ માટેના માપદંડોની વિચારણા કરવામાં આવી

હતી. મુદ્દાના વિવિધ પાસાઓની વિચારણા કર્યા પછી, બે ન્યાયમૂર્તિઓની બેન્ચે નીચેના સિદ્ધાંતો તારવ્યા:

(૧) સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૫ માં ૦૧-૦૭-૨૦૦૨ થી અમલમાં આવેલ ૧૯૯૯ ના અધિનિયમ નં. ૪૬ દ્વારા કરાયેલ સુધારો સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના અધિકારક્ષેત્રને કોઈપણ રીતે અસર કરી શકે નહીં અને કરતો નથી.

(૨) હાઈકોર્ટની તાબાની કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ વચગાળાના હુકમો, કે જેની સામે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ સુધારા અધિનિયમ નં. ૪૬/૧૯૯૯ દ્વારા રિવિઝનનો ઉપાય બાકાત રાખવામાં આવ્યો છે, તે છતાં પણ હાઈકોર્ટના સર્ટીઓરારી અને સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રમાં પડકારવા માટે ખુલ્લા છે અને તેને આધીન રહેશે.

(૩) સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ સર્ટીઓરારી, અધિકારક્ષેત્રની ગંભીર ભૂલો સુધારવા માટે જારી કરવામાં આવે છે, એટલે કે જ્યારે કોઈ તાબાની કોર્ટે (૧) અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ

કર્ચું હોય – એવું અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કરીને જે અસ્તિત્વમાં નથી, અથવા (૨) અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદાઓ ઓળંગીને અથવા પાર કરીને તેના અધિકારક્ષેત્રની બહાર કામ કર્ચું હોય, અથવા (૩) કાયદાની અથવા પ્રક્રિયાના નિયમોની ખુલ્લી અવગણના કરીને અથવા જ્યાં કોઈ પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ ન હોય ત્યાં કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં કામ કર્ચું હોય, અને તેના દ્વારા ન્યાય કરવામાં નિષ્ફળ રહી હોય.

(૪) તાબાની કોર્ટોને તેમના અધિકારક્ષેત્રની હદમાં રાખવા માટે સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. જ્યારે તાબાની કોર્ટે એવું અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કર્ચું હોય જે તેની પાસે નથી અથવા એવા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ ગઈ હોય જે તેની પાસે છે અથવા ઉપલબ્ધ અધિકારક્ષેત્રનો કોર્ટ દ્વારા એવી રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો હોય જેની કાયદા દ્વારા મંજૂરી નથી અને તેના કારણે ન્યાય કરવામાં નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય થયો હોય, ત્યારે હાઈકોર્ટ તેના સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે દરમિયાનગીરી કરી શકે છે.

(પ) તે સર્ટીઓરારીની રીટ હોય કે સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ હોય, કોઈ પણ હકીકત અથવા કાયદાની માત્ર ભૂલો સુધારવા માટે ઉપલબ્ધ નથી જ્યાં સુધી નીચેની જરૂરિયાતો સંતોષાય નહીં: (૧) ભૂલ કાર્યવાહીમાં સ્પષ્ટ અને દેખીતી હોય જેમ કે જ્યારે તે કાયદાની જોગવાઈઓની સ્પષ્ટ અજ્ઞાનતા અથવા સંપૂર્ણ અવગણના પર આધારિત હોય, અને (૨) તેના કારણે ગંભીર અન્યાય અથવા ન્યાય કરવામાં ગંભીર નિષ્ફળતા થઈ હોય.

(ડ) પેટન્ટ ભૂલ એ એવી ભૂલ છે જે સ્વયંસ્પષ્ટ છે, એટલે કે જેને કોઈપણ લાંબી અથવા જટિલ દલીલ અથવા તર્કની લાંબી પ્રક્રિયા વિના સમજી અથવા દર્શાવી શકાય છે. જ્યાં બે અનુમાનો વ્યાજબી રીતે શક્ય હોય અને તાબાની કોર્ટે એક દષ્ટિકોણ લેવાનું પસંદ કર્યું હોય, ત્યારે તે ભૂલને ગંભીર અથવા પેટન્ટ કહી શકાય નહીં.

(ઢ) સર્ટીઓરારીની રીટ જારી કરવાની સત્તા અને સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ સંયમપૂર્વક અને માત્ર યોગ્ય કેસોમાં જ

થવો જોઈએ જ્યાં હાઈકોર્ટનો ન્યાયિક અંતરાત્મા તેને કાર્ય કરવા સૂચવે જેથી ન્યાય કરવામાં ગંભીર નિષ્ફળતા અથવા ગંભીર અન્યાય ન થાય. જ્યારે તાબાની કોર્ટમાં કોઈ દાવો અથવા કાર્યવાહી પડતર હોય અને ભૂલ ભલે સુધારવા લાયક હોય પરંતુ તે કાર્યવાહીના અંતે તેની સામે કરાયેલ અપીલ અથવા રિવિઝનમાં સુધારી શકાય તેવી હોય ત્યારે ઉપરોક્ત બે અધિકારક્ષેત્રમાંથી કોઈપણને લાગુ માંગવામાં આવે ત્યારે કાળજી, સાવધાની અને દૂરદર્શિતા રાખવાની જરૂર છે અને હાઈકોર્ટના સર્ટીઓરારી અથવા સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રને લાગુ કરતી પિટિશનને ધ્યાનમાં લેવાથી દાવા અથવા કાર્યવાહીના સરળ પ્રવાહ અને/અથવા ઝડપી નિકાલમાં અવરોધ ઊભો થશે. હાઈકોર્ટ દરમિયાનગીરી કરવા માટે પ્રેરાઈ શકે છે જ્યાં ભૂલ એવી હોય કે, જો તે જ ક્ષણે સુધારવામાં ન આવે, તો તે પછીના તબક્કે સુધારી ન શકાય તેવી બની શકે અને દરમિયાનગીરી કરવાનો ઈનકાર ન્યાયની મજાક ઉડાવવામાં પરિણમી શકે અથવા જ્યાં આવો ઈનકાર પોતે જ કેસને લંબાવવામાં પરિણમશે.

(૮) હાઈકોર્ટ સર્ટીઓરારી અથવા સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતા પોતાને અપીલ કોર્ટમાં ફેરવશે નહીં અને પુરાવાની પુનઃઆકારણી અથવા મૂલ્યાંકનમાં સામેલ થશે નહીં અથવા અનુમાનો દોરવામાં થતી ભૂલો સુધારશે નહીં અથવા માત્ર ઔપચારિક અથવા તકનીકી પ્રકારની ભૂલો સુધારશે નહીં.

(૯) વ્યવહારમાં, સર્ટીઓરારીની રીટ જારી કરવાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટેના માપદંડો અને સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ માટેના માપદંડો લગભગ સમાન છે અને ભારતમાં હાઈકોર્ટ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતા અધિકારક્ષેત્રની વ્યાપકતાએ અંગ્રેજી કોર્ટોથી વિપરીત બે અધિકારક્ષેત્ર વચ્ચેના તફાવતને લગભગ નાબૂદ કરી દીધો છે. સર્ટીઓરારીની રીટ જારી કરવાના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતી વખતે હાઈકોર્ટ તાબાની કોર્ટોના કૃત્ય, હુકમ અથવા કાર્યવાહીને રદબાતલ અથવા બાજુ પર રાખી શકે છે પરંતુ તેના સ્થાને પોતાનો નિર્ણય મૂકી શકતી નથી. સુપરવાઈઝરી અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં હાઈકોર્ટ તાબાની કોર્ટને ત્યારપછી અથવા નવેસરથી કઈ રીતે કામ કરવું અથવા આગળ વધવું તે અંગે માર્ગદર્શન આપવા માટે માત્ર યોગ્ય નિર્દેશો આપી

શકે એટલું જ નહીં, હાઈકોર્ટ યોગ્ય કેસોમાં તાબાની કોર્ટના હુકમને રદ કરવા અથવા તેના સ્થાને એવો હુકમ પણ કરી શકે છે જેવો કોર્ટે કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં કરવો જોઈતો હતો.

૭. શાલિની શ્યામ શેટ્ટી વિરુદ્ધ રાજેન્દ્ર શંકર પાટીલ [(૨૦૧૦) ૮ એસ.સી.સી. ૩૨૯: (૨૦૧૦) ૩ એસ.સી.સી. (સિવિલ) ૩૩૮] માં અન્ય બેન્ચ દ્વારા આ જ પ્રશ્નની વિચારણા કરવામાં આવી હતી, અને એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું: (એસ.સી.સી. પૃષ્ઠ ૩૪૭-૪૯, ફરો ૪૯)

"(એ) સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની પિટિશન એ અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની પિટિશનથી અલગ છે. આ બંને અનુચ્છેદો હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સત્તાના ઉપયોગની રીત પણ અલગ છે.

(બી) કોઈપણ સંજોગોમાં, અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની પિટિશનને રીટ પિટિશન કહી શકાય નહીં. હાઈકોર્ટને રીટ અધિકારક્ષેત્ર આપવાનો ઇતિહાસ અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટને

સુપરિન્ટેન્ડન્સ સત્તા આપવાના ઇતિહાસથી નોંધપાત્ર રીતે અલગ છે અને તેની ઉપર ચર્ચા કરવામાં આવી છે.

(સી) હાઈકોર્ટ, તરત જ, સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સુપરિન્ટેન્ડન્સ સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, તેનાથી તાબાના ટ્રિબ્યુનલ અથવા કોર્ટોના હુકમોમાં દખલ કરી શકે નહીં. ન તો તે, આ સત્તાના ઉપયોગમાં, તાબાની કોર્ટ અથવા ટ્રિબ્યુનલના હુકમો પર અપીલ કોર્ટ તરીકે કામ કરી શકે. એવા કેસોમાં જ્યાં નિવારણનો વૈકલ્પિક વૈધાનિક માર્ગ પૂરો પાડવામાં આવ્યો હોય, તે પણ હાઈકોર્ટ દ્વારા આ સત્તાના ઉપયોગ પર નિયંત્રણ તરીકે કામ કરશે.

(ડી) હાઈકોર્ટ દ્વારા તેમની સુપરિન્ટેન્ડન્સ સત્તાના ઉપયોગમાં દખલગીરીના માપદંડો આ કોર્ટ દ્વારા વારંવાર નક્કી કરવામાં આવ્યા છે. આ સંદર્ભમાં હાઈકોર્ટે વર્યામ સિંહ [વર્યામ સિંહ વિરુદ્ધ અમરનાથ, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૨૧૫] ના કેસમાં આ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચ દ્વારા નક્કી કરાયેલ સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવવું જોઈએ અને વર્યામ સિંહ [વર્યામ સિંહ વિરુદ્ધ

અમરનાથ, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૨૧૫] માં નક્કી કરાયેલા સિદ્ધાંતોનું ત્યારપછીની બંધારણીય બેન્ચો અને આ કોર્ટના વિવિધ અન્ય ચુકાદાઓ દ્વારા વારંવાર પાલન કરવામાં આવ્યું છે.

(ઈ) વર્યામ સિંહ [વર્યામ સિંહ વિરુદ્ધ અમરનાથ, એ.આઈ.આર. ૧૯૫૪ એસ.સી. ૨૧૫] ના રેશિયો મુજબ, જેનું અનુગામી કેસોમાં પાલન કરવામાં આવ્યું છે, હાઈકોર્ટ તેના સુપરિન્ટેન્ડન્સ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગમાં માત્ર તાબાના ટ્રિબ્યુનલ અને કોર્ટોને તેમની સત્તાની મર્યાદામાં રાખવા માટે દખલ કરી શકે છે.

(એફ) એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે કે આવા ટ્રિબ્યુનલ અને કોર્ટ તેમનામાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરીને અને તેમનામાં નિહિત અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો ઈનકાર ન કરીને કાયદાનું પાલન કરે.

(જી) (ઈ) અને (એફ) માં દર્શાવેલ પરિસ્થિતિઓ ઉપરાંત, જ્યારે તાબાના ટ્રિબ્યુનલ અને કોર્ટોના હુકમોમાં સ્પષ્ટ વિપરીતતા હોય અથવા જ્યાં ન્યાય કરવામાં ગંભીર અને દેખીતી નિષ્ફળતા થઈ હોય અથવા કુદરતી ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતોનું ઉદ્ધન થયું હોય ત્યારે હાઈકોર્ટ તેની સુપરિન્ટેન્ડન્સ સત્તાના ઉપયોગમાં દખલ કરી શકે છે.

(એચ) તેની સુપરિન્ટેન્ડન્સ સત્તાના ઉપયોગમાં હાઈકોર્ટ માત્ર કાયદા કે હકીકતની ભૂલો સુધારવા દખલ કરી શકે નહીં અથવા માત્ર એટલા માટે કે તાબાના ટ્રિબ્યુનલ અથવા કોર્ટો દ્વારા લેવાયેલ દષ્ટિકોણ સિવાય અન્ય દષ્ટિકોણ શક્ય છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ ખૂબ જ સંયમપૂર્વક થવો જોઈએ.

(આઈ) અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટની સુપરિન્ટેન્ડન્સ સત્તા કોઈપણ કાનૂન દ્વારા ટૂંકાવી શકાતી નથી. એલ. ચંદ્રા કુમાર વિરુદ્ધ યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા [(૧૯૯૭) ૩ એસ.સી.સી. ૨૬૧: ૧૯૯૭ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૫૭૭] ના કેસમાં આ કોર્ટની બંધારણીય બેન્ચ દ્વારા તેને સંવિધાનના મૂળભૂત

માળખાનો ભાગ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી બંધારણીય સુધારા દ્વારા તેમાં ઘટાડો કરવો એ પણ અત્યંત શંકાસ્પદ છે.

(જે) એ સાચું હોઈ શકે છે કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ (સુધારા) અધિનિયમ, ૧૯૯૯ દ્વારા સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૧૫ જેવી કંઈક અંશે સંબંધિત જોગવાઈનો વૈધાનિક સુધારો અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટની સત્તાની વ્યાપકતાને ઘટાડી શકતો નથી અને ઘટાડતો નથી. તે જ સમયે, એ ચાદ રાખવું જોઈએ કે આવો વૈધાનિક સુધારો અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટના સુપરિન્ટેન્ડન્સ અધિકારક્ષેત્રને અનુરૂપ રીતે વિસ્તારતો નથી.

(કે) સત્તા વિવેકાધીન છે અને સમાનતાના સિદ્ધાંત પર તેનો ઉપયોગ થવો જોઈએ. યોગ્ય કેસમાં, સત્તાનો સુઓ મોટો ઉપયોગ થઈ શકે છે.

(એલ) અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ હાઈકોર્ટની વ્યાપક અને અબાધિત સત્તાના યોગ્ય મૂલ્યાંકન પર, એ સ્પષ્ટ થાય છે કે આ અનુચ્છેદનો

મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય હાઈકોર્ટ દ્વારા તેના પ્રદેશમાં ન્યાયના વહીવટ પર કડક વહીવટી અને ન્યાયિક નિયંત્રણ રાખવાનો છે.

(એમ) સુપરિન્ટેન્ડન્સનો ઉદ્દેશ્ય, વહીવટી અને ન્યાયિક બંને રીતે, ન્યાયની સમગ્ર વ્યવસ્થાની કાર્યક્ષમતા, સુગમ અને વ્યવસ્થિત કામગીરી એવી રીતે જાળવવાનો છે કે જેથી તેની બદનામી ન થાય. આ અનુરુદ્ધ હેઠળ દખલગીરીની સત્તાને ન્યૂનતમ રાખવી જોઈએ જેથી ન્યાયનું પૈડું અટકી ન જાય અને ન્યાયનો સ્ત્રોત શુદ્ધ અને અપ્રદૂષિત રહે જેથી હાઈકોર્ટના તાબાના ટ્રિબ્યુનલ અને કોર્ટોની કામગીરીમાં લોકોનો વિશ્વાસ જળવાઈ રહે.

(એન) ન્યાયિક દરમિયાનગીરીની આ અનામત અને અપવાદરૂપ સત્તાનો ઉપયોગ માત્ર વ્યક્તિગત કેસોમાં રાહત આપવા માટે થવો જોઈએ નહીં પરંતુ તે વ્યાપક લોકહિતમાં ન્યાયના વહીવટમાં લોકોનો વિશ્વાસ વધારવા તરફ નિર્દેશિત હોવો જોઈએ જ્યારે અનુરુદ્ધ ૨૨૬ વ્યક્તિગત ફરિયાદોના રક્ષણ માટે છે. તેથી, અનુરુદ્ધ ૨૨૭ હેઠળની સત્તા અબાધિત હોઈ શકે છે પરંતુ તેનો ઉપયોગ ઉપર દર્શાવેલ ઉચ્ચ સ્તરની ન્યાયિક શિસ્તને આધીન છે.

(ઓ) આ સત્તાનો અયોગ્ય અને વારંવાર ઉપયોગ વિપરીત પરિણામ લાવશે અને આ અસાધારણ સત્તાની શક્તિ અને જોમ છીનવી લેશે."

૧૩. આમ, ભારતનાં સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે આ કોર્ટની ઉપરોક્ત મર્યાદાને ધ્યાનમાં રાખીને, અને વિલંબ માફ કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સત્તાનો કોઈ ગેરકાયદેસર, અનિયમિત અથવા મનસ્વી ઉપયોગ જણાયો ન હોવાથી અને ન્યાયને આગળ વધારવાની પ્રક્રિયામાં તેના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરીને વિલંબ માફ કરતા ટ્રાયલ કોર્ટના હુકમને પડકારતી મેટરની સુનાવણી કરતી વખતે અપીલ કોર્ટની મર્યાદાને ધ્યાનમાં લેતા, આ કોર્ટ તરફથી કોઈ દખલગીરીની જરૂર નથી.

૧૪. આમ, આ તમામ હકીકતો ધ્યાનમાં રાખીને અને નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલતના ઉપરોક્ત ચુકાદાઓમાં નક્કી કરાયેલા રેશિયોને ધ્યાનમાં રાખીને, આ કોર્ટ પુનઃસ્થાપનની અરજી દાખલ કરવામાં થયેલ વિલંબ માફ કરતી વખતે વાદીની તરફેણમાં તેના વિવેકાધિકારનો ઉપયોગ કરીને અને તે મુજબ દાવાને

તેની મૂળ ફાઈલ પર પુનઃસ્થાપિત કરતા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા સકારણ હુકમમાં દખલ કરીને અરજદારની તરફેણમાં અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરવા માંગતી નથી.

૧૫. આમ, પિટિશનમાં કોઈ ગુણદોષ નથી, અને તેને સીધી રીતે કાઢી નાખવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

(મૌલિક જે. શેલત, ન્યાયમૂર્તિ)

મનીષ મિશ્રા

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.